

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่มีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าและมีความมั่นคง เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเป็นการเตรียมประชากรของประเทศให้มีความรู้ความสามารถและทัศนคติที่ดีที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคุณภาพประชากร ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช กล่าวว่า “ การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยมและคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองดีมีคุณภาพและประสิทธิภาพ เมื่อบ้านเมืองประกอบไปด้วยพลเมืองที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพการพัฒนาประเทศชาติก็ย่อมทำได้โดยสะดวกราบรื่นได้ผลที่แน่นอนและรวดเร็ว ” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2531:52) การพัฒนาคนให้มีคุณภาพโดยการให้ทุกคนในชาติได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงจึงเป็นนโยบายของรัฐบาลและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ซึ่งปรับแนวคิดในการพัฒนาที่เน้นจากพัฒนาเศรษฐกิจเป็นจุดมุ่งหมายหลักเพียงอย่างเดียวมาเป็นการเน้นคนเป็นจุดศูนย์กลางการพัฒนา เพราะคนเป็นปัจจัยชี้ความสำเร็จของการพัฒนาในทุกเรื่องจาก ความสำคัญของการศึกษาดังกล่าว ทำให้สังคมไทยของเราเริ่มตระหนักและให้ความสำคัญต่อการศึกษาในแนวทางเพื่อที่จะพัฒนาคนอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม ดังจะเห็นได้จากแนวคิดที่จะปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการในแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ได้กำหนดคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ต้องเป็นผู้ที่ “ มองกว้าง คิดไกล ใฝ่ดี ” โดยมุ่งให้ความสมดุลทั้งร่างกาย ปัญญา จิตใจและสังคม ทางด้านร่างกายมุ่งหวังให้มีร่างกายสมบูรณ์ แข็งแรง มีการพัฒนาที่เหมาะสมสอดคล้องกับวัย ด้านปัญญามุ่งหวังให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้จักวิเคราะห์และประยุกต์ใช้ได้ใช้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ มีความคิดรวบยอดและมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านจิตใจหวังจะเป็นคนไทยที่มีวินัยในตนเองรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคม ยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม รู้ค่าทางวัฒนธรรม เอกลักษณ์ควบคู่ไปกับการเลือกรับวัฒนธรรมจากต่างประเทศ ส่วนด้านสังคมมุ่งให้คนไทยมีความรู้ทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 19-20)

การจัดการอาชีวศึกษา เพื่อมุ่งพัฒนาให้เยาวชนคนในชาติซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ รอบรู้ในงานด้านวิชาชีพต่างๆ สามารถออกไปประกอบวิชาชีพพึ่งพาตนเองได้ มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรม การดำเนินชีวิตพอเพียงในสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ สามารถอยู่ร่วมกับผู้รับได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 5) หน่วยงานที่สำคัญและใหญ่ที่สุดที่รับผิดชอบการผลิตบุคลากรด้านอาชีพคือกรมอาชีวศึกษากระทรวงศึกษาธิการ โดยมีหน้าที่และภาระกิจหลักในการผลิตกำลังคนในระดับช่างกึ่งฝีมือ ช่างฝีมือ ช่างเทคนิคและนักเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสนองความต้องการของตลาดแรงงานรวมทั้งการประกอบอาชีพอิสระ โดยการจัดการศึกษาและฝึกอบรมใน 5 ประเภทวิชาหลักคือ ประเภทวิชาชีพอุตสาหกรรม เกษตรกรรมและการประมง พาณิชยกรรม คหกรรมศาสตร์และศิลปหัตถกรรม (สนอง ศิริกุลวัฒนา. 2535 : 3) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 23 มุ่งหวังให้ทรัพยากรมนุษย์ได้มีความรู้ความสามารถและคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถประกอบวิชาชีพและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 17-19)

กรมอาชีวศึกษา ฝึกกำลังคนซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าเพื่อเป็นการเตรียมพร้อมให้เป็นบุคลากรเข้าสู่สังคมดำรงชีวิตได้อย่างชาญฉลาดปราศจากอคติใดๆในขณะเดียวกันก็มีเป้าหมายในการผลิตกำลังคนให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพด้วย เพราะทุกคนต้องเข้ามาหาเลี้ยงชีพการหาเลี้ยงชีพ จำต้องมีวิชาชีพดังนั้นกรมอาชีวศึกษาจึงเป็นแหล่งผลิตกำลังคนด้านอาชีวศึกษาทั้งแรงงานฝีมือแรงงานกึ่งฝีมือและช่างเทคนิค ซึ่งเปรียบเสมือนแม่บทของการจัดการศึกษาวิชาชีพ (เมธี ปิณฑานนท์. 2534 : 147)

วิทยาลัยอาชีวศึกษาเป็นสถานบันการศึกษาที่มีหน้าที่จัดการศึกษาด้านวิชาชีพ สังกัดกองวิทยาลัยอาชีวศึกษา กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินการสอนเป็น 3 ระดับ คือ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หลักสูตร 3 ปี ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หลักสูตร 2 ปี และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) หลักสูตร 2 ปี คณะวิชาที่เปิดสอนทั้งหมดมี 3 คณะวิชาคือ คณะศึกษาศาสตร์ คณะวิชาบริหารธุรกิจ และคณะวิชาศิลปหัตถกรรม ซึ่งประกอบไปด้วยสาขาวิชาวิชาในคณะต่างๆคือ คณะศึกษาศาสตร์ประกอบด้วย สาขาวิชาผ้าและเครื่องแต่งกาย สาขาวิชาอาหารและโภชนาการ สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ทั่วไป และสาขาวิชาคหกรรมธุรกิจ คณะวิชาบริหารธุรกิจประกอบด้วย สาขาวิชาการบัญชี สาขาวิชาการเลขานุการ สาขาวิชาการสาขาวิชาธุรกิจโรงแรม และสาขาวิชาคอมพิวเตอร์ คณะวิชาศิลปหัตถกรรมตลาดประกอบด้วย สาขาวิชาศิลปหัตถกรรม สาขาวิชาจิตรศิลป์ และสาขาวิชาศิลปประยุกต์ (กรมอาชีวศึกษา.2540 : 4-7)

วิชาชีพคหกรรมศาสตร์มีเป้าหมายที่สำคัญ คือช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต ความรู้ทางด้านคหกรรมศาสตร์สามารถนำไปใช้ได้ทั้งในชีวิตประจำวันและเพื่อประกอบอาชีพซึ่งมีความจำเป็นสำหรับหญิงและชาย คหกรรมศาสตร์ในยุคโลกาภิวัตน์มีความสำคัญโดยเข้ามามีบทบาทในเรื่องของครอบครัวสัมพันธ์และพัฒนาการเด็ก อาหารและโภชนาการ เส้นใยเครื่องแต่งกาย และศิลปสัมพันธ์การจัดการในครอบครัวบ้าน เครื่องเรือนและเครื่องใช้ (ทวิรัสมิ ฌนาคม. 2538 : 10) คหกรรมศาสตร์เป็นวิชาชีพที่จำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีเพื่อช่วยในการสนับสนุนการผลิตและเศรษฐกิจ ผ่อนแรงในการทำงานซึ่งทำให้บุคคลและครอบครัวสามารถใช้เวลาและการเข้าสู่แรงงานเพื่อประกอบอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดเป็นวิชาที่จำเป็นต้องปรับให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม และเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ในสภาพปัจจุบันงานคหกรรมศาสตร์นั้นวันนี้มีความสำคัญยิ่งโดยเฉพาะในสังคมอุตสาหกรรมส่งออกอาชีพที่เป็นธุรกิจต่าง ๆ ยังคงอยู่ในความรับผิดชอบของนักคหกรรมศาสตร์ทั้งงานอาชีพอิสระ อาชีพรับจ้าง บริการต่าง ๆ เช่นธุรกิจด้านอาหารและโภชนาการ การเสริมสวย การประดิษฐ์ การตัดเย็บเสื้อผ้าและอาชีพต่าง ๆ อีกรวมอยู่ในสถานประกอบการด้านธุรกิจบริการสังคมอุตสาหกรรมที่พัฒนามากขึ้น (บุญเทียม เจริญยิ่ง. 2532 : 3)

จากความสำคัญของวิชาชีพคหกรรมศาสตร์ดังกล่าว บุคลากรที่ช่วยถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนหรือประชาชนในด้านคหกรรมศาสตร์คือ อาจารย์คหกรรมศาสตร์ในวิทยาลัยอาชีวศึกษา ดังนั้น อาจารย์คหกรรมศาสตร์ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาจึงจำเป็นต้องเป็นบุคคลที่มีภาพลักษณ์ดีน่าเชื่อถือและศรัทธา มีความเป็นผู้นำสูงในการชี้แนะชี้คำสั่งสอนต่อนักเรียน มีความประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการครองตนนักเรียนสามารถนำมาเป็นแบบอย่างได้ และประการสำคัญจะต้องมีความรู้ความสามารถ ทักษะและความชำนาญเป็นอย่างสูงในการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพคหกรรมศาสตร์ซึ่งลักษณะวิชาส่วนใหญ่จะเป็นการเรียนทั้งภาคทฤษฎีภาคปฏิบัติ และการฝึกปฏิบัติจริง ซึ่งอาจารย์ผู้สอนมีบทบาทสำคัญมากในการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียนได้เข้าใจและสามารถปฏิบัติจริงได้ คุณภาพของอาจารย์จึงมีส่วนสัมพันธ์โดยตรงต่อคุณภาพของนักเรียน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะทำการวิจัยเพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์วิทยาลัยอาชีวศึกษาที่มีต่อบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ ความเป็นผู้นำ และการครองตนของอาจารย์คหกรรมศาสตร์ว่าเป็นเช่นไร เพื่อนำผลการวิจัยดังกล่าวไปเป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนาตนเองและเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษา

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ของอาจารย์คหกรรมศาสตร์ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์วิทยาลัยอาชีวศึกษา ในเขตการศึกษาภาคเหนือ
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ที่มีต่อภาพลักษณ์ของอาจารย์คหกรรมศาสตร์วิทยาลัยอาชีวศึกษา ในเขตการศึกษาภาคเหนือ จำแนกตามตำแหน่งวุฒิทางการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา

ความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ที่มีต่อภาพลักษณ์ของอาจารย์คหกรรมศาสตร์วิทยาลัยอาชีวศึกษา ในเขตการศึกษาภาคเหนือ 4 ด้านคือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านความเป็นผู้นำ และด้านการครองตน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและอาจารย์ สังกัดกรมอาชีวศึกษาในเขตการศึกษาภาคเหนือ 8 วิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2545 จำแนกเป็นผู้บริหาร 180 คน อาจารย์ 617 คน รวม 797 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและอาจารย์ สังกัดกรมอาชีวศึกษาในเขตการศึกษาภาคเหนือ 8 วิทยาลัย ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยการใชสูตรการกำหนดกลุ่มตัวอย่างของยามานะ (Yamane, 1973 : 72) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 320 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ สถานภาพของอาจารย์ ซึ่งแบ่งได้ดังนี้

3.1.1 ตำแหน่ง แบ่งออกเป็น

3.1.1.1 ผู้บริหาร

3.1.1.2 อาจารย์

3.1.2 วุฒิทางการศึกษา แบ่งออกเป็น

3.1.2.1 ปริญญาตรีหรือต่ำกว่า

3.1.2.2 สูงกว่าปริญญาตรี

3.1.3 ประสบการณ์ในการทำงาน แบ่งออกเป็น

3.1.3.1 น้อยกว่า 11 ปี

3.1.3.2 ตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ภาพลักษณ์ของอาจารย์คหกรรมศาสตร์วิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตการศึกษาภาคเหนือ 4 ด้าน คือ

- 3.2.1 ด้านบุคลิกภาพ
- 3.2.2 ด้านความรู้ความสามารถ
- 3.2.3 ด้านความเป็นผู้นำ
- 3.2.4 ด้านการครองตน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาตนเองของอาจารย์คหกรรมศาสตร์วิทยาลัยอาชีวศึกษา ในเขตการศึกษาภาคเหนือ
2. เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารและเสริมสร้างภาพลักษณ์ของอาจารย์วิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตการศึกษาภาคเหนือ

สมมุติฐานการวิจัย

1. ผู้บริหารและอาจารย์ มีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ของอาจารย์คหกรรมศาสตร์แตกต่างกัน
2. ผู้บริหารอาจารย์ที่มีวุฒิทางการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ของอาจารย์คหกรรมศาสตร์แตกต่างกัน
3. ผู้บริหารอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ของอาจารย์คหกรรมศาสตร์แตกต่างกัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อและแนวโน้มที่จะแสดงออกไปในทิศทางบวกหรือลบของผู้บริหารและอาจารย์วิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตการศึกษาภาคเหนือ
2. ภาพลักษณ์ หมายถึง การรับรู้หรือความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์วิทยาลัยอาชีวศึกษาเขตการศึกษาภาคเหนือที่มีต่ออาจารย์คหกรรมศาสตร์ 4 ด้าน คือ

2.1 ด้านบุคลิกภาพ หมายถึง เอกลักษณ์ที่แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมทางร่างกายหรือวาจา เช่น ลักษณะท่าทาง ท่วงทีวาจา การแต่งกาย กิริยามารยาท การรู้จักวางตนอย่างเหมาะสม การรู้จักปรับตัว ความกระตือรือร้น ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ การเคารพในสิทธิและความคิดเห็นของคนอื่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ และสุขภาพจิตที่ดี เป็นต้น

2.2 ด้านความรู้ความสามารถ หมายถึง ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานในเรื่องที่เกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน คือ หลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล การผลิตสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน ความคิดริเริ่มในการพัฒนาโครงการต่างๆ และการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ

2.3 ด้านความเป็นผู้นำ หมายถึง คุณสมบัติที่แสดงความสามารถในการจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามอย่างเข้าใจตามสภาพและความแตกต่างของมนุษย์ สามารถในการเข้ากับเพื่อนร่วมงานได้ดี ความสามารถในการตัดสินใจ ความสามารถในการปกครอง ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร และความสามารถในการแสดงพฤติกรรมทางการเป็นผู้นำได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์

2.4 ด้านการครองตน หมายถึง พฤติกรรมการบริหารตน มีหลักหรือแนวปฏิบัติประจำตัว เพื่อให้เกิดคุณความดีขึ้นแก่ตน และเพื่อไม่ให้ตนประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ผิดและไม่ดีไม่งาม

3. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการ ผู้ช่วย หัวหน้าคณะ และหัวหน้าแผนกในวิทยาลัยอาชีวศึกษา กรมอาชีวศึกษาในเขตการศึกษาภาคเหนือ ประจำปีการศึกษา '2545

4. อาจารย์ หมายถึง ข้าราชการครูผู้ปฏิบัติการสอนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตการศึกษาภาคเหนือ ยกเว้นอาจารย์คหกรรมศาสตร์

5. อาจารย์คหกรรมศาสตร์ หมายถึง อาจารย์ที่สอนวิชาอาหารและโภชนาการ วิชาผ้าและเครื่องแต่งกาย และวิชาคหกรรมศาสตร์ทั่วไป ประจำปีการศึกษา 2545

6. วิทยาลัยเขตการศึกษาภาคเหนือ หมายถึง วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษาในเขตการศึกษาภาคเหนือ ได้แก่ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ วิทยาลัยอาชีวศึกษาแพร่ วิทยาลัยอาชีวศึกษาลำปาง วิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุตรดิตถ์ วิทยาลัยอาชีวศึกษาพิษณุโลก และวิทยาลัยอาชีวศึกษานครสวรรค์

7. วุฒิปริญญาตรี หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดที่อาจารย์ได้สำเร็จการศึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับปริญญาตรีหรือต่ำกว่า และสูงกว่าปริญญาตรี

8. ประสบการณ์ในการทำงาน หมายถึง จำนวนปีที่อาจารย์ได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการตั้งแต่เริ่มบรรจุเข้ารับราชการจนถึงปีการศึกษาปัจจุบันซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือน้อยกว่า 11 ปี และตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป